

УДК 347.9:177.72

І.В. ТИМОШЕНКО,
*магістрант спеціальності «Правознавство»
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

МЕЦЕНАТСТВО ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті висвітлено проблеми регулювання державного меценатства та благодійної діяльності в Україні. Стаття покликана активізувати розгляд питань щодо формування державної політики у сфері благодійництва та меценатства.

Ключові слова: державне регулювання, меценатство, благодійність.

Постановка проблеми. Благодійність та меценатство це – універсальна загальнолюдська цінність, один з найважливіших атрибутів громадянського суспільства. Сучасне відродження благодійності та меценатства є відповідною реакцією суспільства на соціально-економічну ситуацію, яка характеризується не тільки значним скрутним становищем великої кількості населення, а й ослабленням потенціалу держави. Меценатська діяльність як на державному, так і на регіональному рівні перебуває у стані відродження та становлення; меценатство як особлива форма благодійності потребує вдосконалення законодавчої бази та популяризації серед громадян шляхом інформаційних заходів. Вихід із сьогоднішньої кризи бачиться у розробці моделей благодійності які максимально відповідають специфіці і традиціям української культури та історії. Аналіз накопиченого в Україні позитивного і негативного досвіду благодійної діяльності, вивчення сучасного стану, розробка концепції та моніторингу реальних тенденцій розвитку благодійної діяльності – актуальна теоретична і практична проблема сучасної України.

Метою статті є висвітлення проблем благодійності та меценатства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Термін «благодійність» походить від староруського «благое деянье», що означало творити добро нужденним.

Зародження благодійності в Київській Русі пов'язується з прийняттям християнства. Київський князь Володимир Статутом 996 р. офіційно зобов'язав духовенство займатися громадським піклуванням, визначивши десятину на утримання монастирів, церков, богаділень і лікарень. Протягом багатьох століть церква і монастирі залишалися осередками соціальної допомоги старим, убогим і хворим. Сам князь Володимир служив для народу зразком співчуття і був «істинним батьком бідних». Наступники князя наслідували його приклад. Володимир Мономах так виклав обов'язки князя щодо бідних: «Будьте батьками сиріт; не залишайте сильним губити слабких, не залишайте хворих без допомоги» [6].

Дослідники одностайні: благодійність – не тільки допоміжний засіб благоустрою суспільства, але й умова особистого морального здоров'я. Милостиня потрібна більш «ніщелюбцу», ніж самому жебракові. «Жебрак багатим харчується, а багатий жебрака молитвою рятується», – така аксіома, побутувала на Русі багато століть поспіль. Для благодійника жебрак був духовним благодійником, кращим Богомольцем. Відмінна риса благодійності тієї епохи – «сліпа» роздача милостині. Отже, Той не цікавився, чому жебрак її потребує. Просить людей – отже, треба йому подати, не пристаючи з розпитуваннями.

Як справедливо зазначають окремі вчені, в язичницькі часи віддане жебраку вважалося викинутим. Слід відзначити, що історично склалися дві специфічні форми благодійництва – меценатство та спонсорство. Меценатство є найдавнішою формою благодійництва. Поняття «меценатство» взяло свою назву від постаті давньоримського політика Гая Цильнія Мецената, який опікувався проблемами культури і створював сприятливі умови для творчої діяльності митців.

Слово «спонсорство» пішло від латинського *spondeo* – ручаюсь, гарантую. До нас воно прийшло через англійську мову, де *sponsor* **вживається як гарант чи поручитель, як рекламодавець або організатор**. Проте словники республік колишнього СРСР обрали значення слова «спонсор» як особи, котра фінансує певний захід з метою популяризації винятково свого імені (назви), торгової марки.

Спонсорство виникло у США в 1960-х роках. У той час торгові компанії фінансували проведення культурних чи спортивних заходів і таким чином себе рекламували [6].

Державне регулювання меценатства в Україні є складним та багатограним явищем, яке пройшло певний історичний етап становлення та розвитку. Серед актуальних проблем формування державної політики щодо меценатства є питання дослідження історичних концептів регулювання діяльності меценатів з боку держави. Відносини між державою та меценатами постійно змінювалися і реформувалися, виникали принципово нові форми суспільної взаємодії. На сучасному етапі історичного пізнання необхідно звернути увагу на процеси духовно-морального розвитку, докласти зусилля для аналізу і розуміння того, як зароджувались і поширювались в Україні ідеї безкорисливого служіння суспільним інтересам та яким чином вони регулювалися органами публічної влади. Історія розвитку меценатської діяльності в Україні та її підтримки з боку держави є концептуальною основою для визначення сутності цього явища на сучасному етапі.

Проблеми історії розвитку державного регулювання меценатської діяльності в Україні розглядаються також у працях М. Слабошпицького, М. Пасічника, В. Багацького, які приділяли увагу історичним особливостям державної політики щодо діяльності меценатів. Але перейдемо до ситуації, яка склалась на сьогодні у нашій державі. Благодійна діяльність в Україні здійснюється на підставі Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 та Постанови Президії Верховної Ради України «Про благодійні фонди» від 26 жовтня 1992 р. [3].

Так, Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» дає таке визначення термінів:

– благодійництво – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство;

– благодійна діяльність – добровільна безкорислива діяльність благодійних організацій, що не передбачає одержання прибутків від цієї діяльності;

– благодійна організація – недержавна організація, головною метою діяльності якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб згідно з цим Законом;

– благодійники – фізичні та юридичні особи, які здійснюють благодійництво в інтересах набувачів благодійної допомоги [1];

З цього ми можемо зробити висновки, що благодійництво, благодійна діяльність здійснюються на засадах законності, гуманності, спільності інтересів і рівності прав її учасників, гласності, добровільності та самоврядування.

Діяльність благодійників і благодійних організацій має суспільний характер, що не суперечить їх взаємодії з органами державної влади і не позбавляє права на отримання державної допомоги. Фізичні та юридичні особи можуть займатися благодійництвом самостійно або разом з відповідними благодійними організаціями, зареєстрованими у встановленому законодавством порядку.

Варто зауважити, що до внесення відповідних змін Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» не містив жодних згадок про меценатство, і лише після прийняття Верховною Радою України у 2002 р. Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» меценатство було визнано специ-

фічною формою благодійництва. У ст. 1 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» поняття меценатство було викладено у такій редакції: «меценатство – добровільна безкорислива діяльність фізичних осіб у матеріальній, фінансовій та іншій підтримці набувачів благодійної допомоги». Але далі визначення поняття меценатства вітчизняні законодавці не пішли [1].

На жаль, сьогодні ми не маємо належного врегулювання відносин у сфері меценатства. Через це заклади культури не отримують належної недержавної допомоги. Цікаво, що у Чехії закон «Про меценатство» прийнято, і меценати турбуються не тільки про належний матеріально-технічний стан об'єктів меценатства, а й про доступність їх для інвалідів. Так, усі музеї, бібліотеки, театри обладнані пандусами.

Держава, у свою чергу, проводить політику розвитку та підтримки благодійних організацій на всіх рівнях влади, тому державна політика як важливий компонент життєдіяльності суспільства, маючи велику кількість вимірів і характеристик, формує відповідну систему та механізми соціально орієнтованого державного управління. У цьому зв'язку актуалізується необхідність удосконалення процесу формування та здійснення завдань державної політики й посилення її регулятивного впливу на розвиток українського суспільства. Під державною підтримкою необхідно розуміти, з одного боку, державне регулювання відповідної галузі, зокрема, благодійності, що передбачає насамперед свідоме формування державними структурами правових, економічних та організаційних умов становлення і розвитку добродійності, а з іншого – створення стимулів, використання матеріальних і фінансових ресурсів, які сприяють розвитку благодійності.

Так, законодавець визначає у Законі України «Про благодійництво та благодійні організації» такі поняття: **благодійництво** – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги.

Специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство.

Меценатство – добровільна безкорислива матеріальна фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними особами набувачів благодійної допомоги. **Спонсорство** – добровільна матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними і юридичними особами набувачів благодійної допомоги з метою популяризації виключно свого імені (найменування), свого знака для товарів і послуг. За такої ситуації виробники тютюнових та алкогольних виробів можуть виходити в ефір із прихованою рекламою у будь-який час. Тому на часі – законодавчо заборонити виробникам тютюнової та алкогольної продукції виступати спонсорами.

На жаль, у наш час лише нечисленні компанії займаються благодійництвом у чистому вигляді. У наш меркантильний час значно поширенішим є спонсорство, яке в рекламних повідомленнях нерідко називається благодійництвом.

На мою думку, спонсорство не може бути формою благодійництва, оскільки воно здійснюється небезкорисливо. В обмін на підтримку, яку спонсори надають одержувачам благодійної допомоги, вони фактично рекламують себе і свою продукцію. У зв'язку з цим треба виключити з тексту Закону зазначення того, що спонсорство є специфічною формою благодійництва.

На відміну від спонсорства, меценатство забезпечує безкорисливу допомогу і заступництво, спрямовані на досягнення вищих інтелектуальних, культурних, етичних цінностей суспільного значення. Таким чином, за наявності значної кількості наукових, науково-публіцистичних праць, присвячених загальним проблемам державного регулювання благодійності, окремим аспектам діяльності меценатів, залишається відкритим питання щодо комплексного аналізу та розгляду питань щодо діяльності меценатів та її правового регулювання з боку органів публічної влади в Україні.

У сучасне поняття благодійності вкладається широкий зміст (від звичайної матеріальної допомоги до меценатства) що уособлює як високі моральні принципи, так і громадський рівень розуміння необхідності здійснення програм соціальної реабілітації тих категорій населення, які потребують підтримки [3].

Традиції, які формувалися протягом років, не втратили свого значення і в наш час, коли особливо гостро постала потреба удосконалювати функції державних структур, які бу-

дуть здійснювати ефективне регулювання меценатства. Це, у свою чергу, сприятиме розвитку різних форм громадської і приватної добродійності. Органи державної влади, з одного боку, повинні спрямувати свою діяльність на створення умов і виховання громадської поваги до благодійників, меценатів, щоб вони обрали цивілізований шлях своєї діяльності, чесним, законним шляхом нарощували свої матеріальні ресурси; з іншого – підтримувати їх прагнення удосконалювати суспільство, в якому вони живуть, зокрема через благодійність і меценатство.

Державне регулювання є системою заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру, які здійснюються відповідними державними органами й громадськими організаціями для стабілізації та пристосування існуючої системи до умов, які постійно змінюються.

З метою удосконалення суспільних відносин, що складаються у сфері державного управління меценатством, застосовуються методи правового регулювання, за допомогою яких органи виконавчої влади здійснюють дії у сфері державного менеджменту. Правове регулювання – метод державного управління, суттю якого є юридичний вплив на соціально-правові аспекти у сфері добродійництва та її окремі елементи у процесі впорядкування суспільних відносин [2].

Державне регулювання меценатства характеризується впорядкуванням відносин між державою та добродійниками шляхом застосування економічних важелів, розвитку морального чинника благодійності та норм правової соціальної відповідальності, а також стимулювання правового функціонування діяльності меценатів.

Висновки. З огляду на вищесказане можна зробити деякі висновки стосовно розвитку благодійності та меценатства у нашій країні. В останнє десятиліття ХХ ст. у зв'язку з кардинальними економічними змінами, що спричинили формування приватних капіталів і, як наслідок, величезне розшарування населення, тема благодійності в Україні знову стала актуальною. Отже, треба зазначити, що питання правового регулювання існування і діяльності благодійних організацій, які належать до так званого «третього», неприбуткового сектора є надзвичайно важливим і проблемним для України. Оскільки лише державний, комерційний та неприбутковий сектори у співпраці можуть забезпечити існування стабільної, демократичної, правової держави і громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Закон України Про благодійну діяльність та благодійні організації, 5073-VI (5073-17) від 05.07.2012, ВВР. – 2013. – № 25.
2. Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: навч. посіб. / М.С. Пасічник. – К.: Знання, 2005. – 735 с.
3. Слабошпицький М.Ф. Українські меценати. Нариси з історії української культури / М.Ф.Слабошпицький. – К.: Ярославів Вал, 2001. – 235 с.
4. Донік О.М. Благодійність в Україні (XIX – початок ХХ ст.) / О.М. Донік // Укр. істор. журн. – 2005. – № 4. – С. 160–174.
5. Коваленко Р.В. Меценатство в Україні / за ред. Р.В. Коваленка. – Харків, 2003. – 235 с.
6. Голимба В.І. Історія благодійництва в Україні / В.І. Голимба. – К., 2002. – 258 с.

В статье освещены проблемы регулирования государственного меценатства и благотворительной деятельности в Украине. Статья призвана активизировать рассмотрение вопросов по формированию государственной политики в сфере благотворительности и меценатства.

Ключевые слова: государственное регулирование, меценатство, благотворительность.

The article highlights the problem of regulating the state of philanthropy and charitable activities in Ukraine. Article aims to intensify its consideration of issues on state policy in the sphere of charity and philanthropy in our country.

Key words: state regulation, patronage, charity, law source.

Одержано 7.11.2013.